

שנה שביעית

גליון מס' 306

פרשת חיי שרה
ה'תשפ"ב

באר בשדה

גליון תורני מבית המדרש דקהל שטפנשט • מהנעשה ונשמע במוסדות שטפנשט

באר חפרוה שרים

לקוט מתורת רבותינו הקדושים זיע"א בפרשת השבוע

כמה מופסידים ע"י שינה

מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כג. א) איתא בשם הגה"ק החידושי הרי"מ זצ"ל, על מאמר חז"ל (ב"ר פנ"ח) ר"ע הי' יושב ודורש התחילו להתנמנם, ביקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר למלך על קצ"ז מדינה. תבוא בתו של שרה שחיתה קצ"ז שנים ותמלך על קצ"ז מדינות. וצריך להבין היאך דברים הללו עוררו אותם משנתם, וביאר החידושי הרי"מ שאכן בדבר זה עורר אותם דהרי ראינו שמשום ששרה היתה קצ"ז שנה משום זה מלכה אסתר על קצ"ז מדינות א"כ החשבון הוא בעד כל שנה מדינה אחת. ולפי חשבון יוכל להיות לכל שבוע עיר אחת וכל שעה עכ"פ כפר אחד אשר עולה לשווי כמה וכמה אלפים. א"כ בעת אשר אדם ישן מעט יוכל להפסיד כמה אלפים. משום זה נתעוררו משנתן.

(שיח שרפי קודש)

המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן

ויבוא אברהם לספור לשרה ולבכתה" (כג. א) חכמינו ז"ל אמרו במסכת שבת (קה): "כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו", ומסביר החתם סופר" על פי משל, שמקובל שאת היהלומים ואבני החן גונזים באוצר שמור היטב, אולם לא סופרים אותם, כדי שתשלח בהם ברכה, שהרי אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין. לעומת זאת, דברים שאינם חשובים, המצויים בבית לרוב, אין מקפידים עליהם לשומרם בתוך בתי האוצר, אולם מאידך, סופרים ומונים אותם כדי להשגיח עליהם שלא יגנבו. למרות הספירה לא חוששים בעניין סימן הברכה, השורה בעיקר על דברים סמויים, כי חפצים אלו אינם חשובים, ולכן לא חוששים שמא לא יתרבו. הנמשל מובן, שחכמינו ז"ל אמרו "כל המוריד דמעות על אדם כשר, הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו". הקב"ה מחשיב דמעות אלו ביותר, שהרי ד' אוהב מאד את הצדיקים ואת זכרם, ולכן הוא שומר עליהן ומניחן בבית גנזיו. מאידך, הוא סופר אותן כי הוא אינו מעוניין שהן יתרבו, שהרי אין הוא מעוניין במיתת צדיקים ובהגעת צער ויסורים לישראל.

(חתם סופר)

שרה אמנו השתתפה בעקידה ע"י מסירות נפשה

ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ בניען. (כג. א) ברש"י ז"ל פירש: "ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט פרחו שמתה ממנה ומתה". והרי זה תמה ששרה הצדקת, עליה נאמר שאברהם אבינו ע"ה היה טפל לה בנבואה, פרחו נשמתה

כששמעה על מסירות נפשו של בנה יצחק בעת העקידה, בו בזמן שזה הוא רצון הצדיקים "למסור נפשם ומאודם ויוצאי חלציהם למען כבוד יתברך שמו", ואיך יתכן שנצטערה עד כדי כך שפרחה נשמתה? ומבאר הרה"ק המגיד מקוזניץ זי"ע שאמנם לאמתו של דבר, כששמעה על העקידה שעקד אברהם את יצחק בנה לעולה לה, הבינה בקדושתה שהיה בזה ייחוד גדול וקדוש, ולפיכך מסרה נפשה באותה עת רצון, בכדי להשתתף עמהם באותו ייחוד מופלא ונעלה. והוא שנאמר: ותמת שרה בקרית ארבע, היינו שכיוונה ליחד את ארבע אותיות שמו ית', והכל נעשה במסירות נפש למענו ית', והוא שאמרו ז"ל (וה"ח ק"ט ב) בקרית ארבע דא קריאת שמע, היא חברון חיבורא דנשמתא דילה היא שכינתא, דאיהי קרית ארבע ארבע אתון דשמה קדישא דאינון: ה' אלקינו ה' אחד. היינו שהסתלקותה מן העולם היה באותה בחינה של העקידה, כלומר: מסירות נפש, בכדי לייחד את שמו הגדול ברוך הוא, וצערה היה מתוך רצון למסור את נפשה כשם שבנה עשה זאת בעת העקידה.

(ערוגת הבושם)

אברהם אבינו האמין באליעזר עד גבול מסוים

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו (כד. א). הרה"ק בעל "באר מים חיים" זי"ע מסביר אריכות הלשון בפסוק זה במשל: שירה יצאה לדרך ארוכה, ואחד המשתתפים ביקש לקבל הלואה בסכום של חמש זהובים, הנה כל אחד מבני השיירה התחמק ממנו, וטענתו עמו: הרי איני מכירך אם אדם הגון אתה ותפרע לי אתה הלואה, במשך הזמן, רצו לבשל עופות שהיו להם, אך דא עקא כי לא היה אתם שוחט, נענה אותו אדם, ואמר כי הנהו שוחט, מיד פשטה השמועה וגדלה השמחה כי נמצא שוחט, כשפנו אליו וביקשו לשחוט העופות, נענה ואמר: פליאה גדולה בעיני, כשביקשתי הלואה קטנה בסכום של חמש זהובים, נתחמקתם בטענה שאינם מכירים אותי,

(עבודת ישראל)

אברהם אע"ע ידע את רוב ערכה של מערת הנמכלה

בכסף מלא יתננה לי בתוככם לאחות קבר. (כג. ט) תיבת "בתוככם" היא שפת יתר, ונ"ל כי לא יצא דבר שקר ח"ו מאברהם, ואיך אמר "בכסף מלא", דהיינו בדמי כל שויו, הלא כל הון לא ישוה בה לפי מה שידע אברהם גדול יקר מעלתה שהיה המעבר לגן עדן, ונטמן שם אדם וחוה (עירובין גג). לכך אמר "בתוככם", ר"ל שיתננה לי בדמי כל שויה כפי מה שהוא שוה 'בתוככם', ולא הוי רמאות, כי לא היה שוה כלל ביקר מעלתה, והוי זה הנהגה וזה לא חסר, ואינו חייב לשלם עבור זה. ועוד י"ל, כי באמת בידם לא היה שורה הקדושה, רק אחר כך "ויקם" (כג. יז) תקומה היתה כפירוש רש"י (שם), והיינו כמו שהיא עתה בתוככם יתננה לי בכסף מלא.

(ישמח משה)

אברהם אבינו עשה תשובה בכל יום

ואברהם זקן בא בימים (כד. א). י"ל ע"פ מאמר חז"ל לעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה וכו' ופרשתי בשם ס' מאור עינים, דהתוה"ק תעלהו מעלה מעלה עד שבכל יום יהיה לו השגה ויבא להכרה שכל מה שלמד עד עתה היה שלא לשמה, וכן ביום שלאחריו, וכן כל מעשיו שעשה עד הנה לא היה בכוונה הרצויה, והיינו לעולם ילמד אדם שלא לשמה דלעולם יהיה אצלו בבחי' שלא לשמה, דע"ז בא אח"כ לשמה, וזה היה אצל אאע"ה דכל יום עשה תשובה, ונמצא דבכל יום היה כקטן שנולד, ומש"ה זכה לזקנה, וזשה"כ בא בימים ולא בשנים דלא הספיקו ימיו להגיע לידי

בית הנסות לתורה ולתפילה שטפנשט

מכל אברכים לעין - לפתח מכל אברכים לתורה - אחו"צ רחוב מורש"ל 13 בני ברק

תלמוד תורה "תורת אמת" שטפנשט מתחם גז' הילדים * קב"י אברכים חז' רש"י 5 אלעזר מתחם כותל התלמוד תורה חז' רש"י 9 אלעזר מתחם המכנה לישיבה קטנה הכלל הסדירה - אלעזר חז' רש"י 3 אלעזר

בית שטפנשט - גבעתיים מקב"י הר"ק שטפנשט חז' רש"י 1 גבעתיים כולל אברכים * בית נטת * מורש"ט * מרכז מתנדבים לנעקם

המנסת אורחים ואש"י במונחה לקבוצות ויחידים - במונחה מראש מתחם קבר האומ"ר הראשון שטפנשט רח' אליעזר 2 ע"ב פאקורר ואש"י - ומונחה

מופעל קמחא דסכחא וקמחא דסכחא עזר וסיוע לשפחות ברוכות בימי הצרכים - גבעתיים

אור תורתנו שיעורי תורה ברחבי הארץ, נגמ חיוק ועברי יודות לעם שבשדות, בדשנות גוילי המשפיעים ומזכי הרכיב

הספירה התורנית ומוזיאון להנצחת יהדות ומונחה וזכר העדיקים שטפנשט.

מכון תורני "תורת אמת" שטפנשט להוצאת כתבי רבותינו הקדושים לבית שטפנשט - רח"ו - והכניז חומניה.

מופעל האנציקלופדיה לחכמי ומונחה

מוספרי המכון ניתן להשיג במשרדי המוסדות:

אנציקלופדיה מילכת שבמלכות בית דוד וז"ו ב"ח אמונת אמת - שטפנשט ישיבת קדיש - רח"ו סניף מילכים - ניסן ע"ז זב"ח ח"ב עניני ביה"מ ח"ג עניני נישואין ונעוה שאני. ח"ד עניני - דברי ולימוד - טורוד טל משה - גני שטפנשט עתיקים אברהם נפשו עני דסיקים

יור"ל על ידי מכון "תורת אמת שטפנשט" הצטרפו לקבילת הגליון כל שבוע בדוא"ר: 6160303@gmail.com 03-579-03-03 פקס: 03-616-5110

הנה כשנוגע הדבר לשחיטה כולם סומכים עלי ואינם חוששים כלל... וזהו כוונת הכתוב, כי אברהם אבינו ע"ה למרות עושרו הגדול שובל פרדותיו היה שוה יותר מזהבו של אבימלך, בכל זאת היה לו אימון רב בעבדו אליעזר, והיה מושל בכל אשר לאברהם, על כל ההון והעושר, אבל כשנגעו הדברים לשידוך עבור בנו, שזה נוגע לענינים רוחניים, אזי לא סמך כלל על יושרו ומהימנותו של אליעזר, ולא הסתפק עד שהשביע אותו בנקיטת חפץ.

(ציצים ופרחים)

ויהי לשון צער

ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת (כד טו) נאמר "ויהי" לשון צער, כי באמת התחרט אליעזר על אשר עשה לו סימן זה כי גם חז"ל אמרו ששאל שלא כהוגן כי שמא חגרית או סומא תקרה לפניו, לכן נאמר ויהי לשון צער.

(גארא דכלה)

בעשיית מצוה יש לטרוח

וירץ העבד לקראתה (כד, יז). פירש רש"י שראה שעלו המים לקראתה. ופירש הרמב"ן ז"ל דדיק כן מחמת דאחר כך כתיב ותשאב לכל הגמלים, ומקודם לא נאמר לשון שאיבה, מכלל דמקודם לא הצרכה לשאוב דעלו המים לקראתה. אפס דלפי דברינן תקשי הוא גופא, למה אח"כ בהשקות את הגמלים לא עלו המים לקראתה, ונראה בסיעתא דשמיא, דאמרו חז"ל (פסחים קיד): דמצוות צריכות כונה, והעיקר במצוות הוא המחשבה שעושה בזה רצון הבורא. ולהכי בפעם הראשונה דבדעתה היה לשאוב המים לצרכה, לכן עלו המים לקראתה שלא תטריח עצמה, כיון שכונתה היה לשאוב לצרכה. משא"כ בפעם השנייה, שכונתה היה לגמול חסד להשקות הגמלים של אליעזר עבד אברהם, לא עלו המים לקראתה, שכשאדם עושה מצוה יותר נחשב לעשות פעולה, שבעשותו פעולה לשם מצוה נחשב לו יותר למצוה.

(קדושת לוי)

אין להנות ממעשה ניסים

ותמנה ותער כדה אל השקת ותירץ עוד אל הבאר לשאוב ותשאב לכל גמליו (כד ט) יען אסור להנות ממעשה ניסים לא נתנה רבקה מן המים שנתנה לאליעזר לשתות גם לגמלים, ומה שנתה אליעזר יען היה צמא מאוד והיה בסכנה לכן ותער כדה ותרץ לשאב ותשאב ולא עלו כבר המים לקראתה לכן נתנה כבר מים אלו לגמלים לשתות.

(הגה"ק רבי מאיר אריק זצ"ל)

הדרך הראתה לאליעזר כי הוא בכיוון הנכון

אנכי בדרך נחני ה' בית אחי אדני. (כד, כ) 'בדרך' נקוד פת"ח - לשון מבורר, רצה לומר שכבר על ידי הדרך ידעתי שנחני ה' בית אחי אדוני, שכיון שאמרו חכמינו ז"ל (בר"ר נט-טו) שהיה לו קפיצת הארץ, דהיינו שמביא את האדם ברגע אחת מעצמו. וכיון שקפצה לו הדרך שהלך שלא מדעתו ורצונו אלא שהשי"ת הוליך אותו והביאו למקום שידוע לפניו יתברך, אי"כ על ידי הדרך ידעתי שכאן הוא בית אחי אדוני, שראיתי שדעתו יתברך שאעמוד פה, שמע מיניה דכאן הוא המקום לעמוד, משום דכאן הוא משפחת אדוני.

(קדושת לוי)

אין להרהר אחר רצון הרבי

אלי לא תלך האשה אחרי (כד, לט) וברש"י, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מדבק בברוך. יש לתמוה למה השיב אברהם אבינו ע"ה לאליעזר בלשון תוכחה שאין ארוך מדבק בברוך, והרי היה כוונתו לטוב שהיה רוצה לידבק באברהם אבינו. ונראה מזה, שאם רואה שרבו רוצה לעשות באופן כזה, אין להרהר ולרצות לעשות באופן אחר, ולכן גער בו (ווי ואט לשם שמים ממיינט אז ס'איז נישט רביניס רצון איז דאס ארוך).

(לקושי הרי"ם)

כל זיווג וזיווג הוא רק מעשה ניסים

ואבוא היום אל העין (כד מב). מתאמר משה דהרה"ק החידושי הרי"ם מגור זי"ע על פרושו של רש"י עה"פ ואבוא היום אל העין: היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ ע"כ. ללמדנו בא שכל זיווג של בר ישראל בא באמצעות ניסים, וראיה לזה, דאליעזר עבד אברהם בלכתו לקחת אשה ליצחק קפצה לו הארץ כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צה). ולמה

הוצרך לזה, אלא שבא לרמוז לדורות שכל זיווג הוא בנס.

יפה שיחתן של עבדי אבות, מניין?

ואבוא היום אל העין (כד, מב) ברש"י ז"ל מפרש: "אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים". היינו, שיש הוכחה שהיה יפה בעיני המקום שיחתן של עבדי אבות, וההוכחה היא 'מתורתן של בנים', היינו, שאנו רואים שהשי"ת עשה מסיפורי דבריו [של אליעזר] תורה לבניו ידידיו, וכתב זה בתורתו לפניו ונתהוה מסיפוריו תורה הקדושה, מזה מוכח שיפה שיחתן לפני המקום ברוך הוא."

(דגל מחנה אפרים)

פקחותה של רבקה

ותאמר שתה וגם גמליך אשקה. (כד, מז) תמוה מאד, שהרי בתפילתו של אליעזר ביקש ונתן סימן: והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק וגו', ובגוף המעשה נאמר: ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב, ואילו אליעזר שינה בדבריו ואמר: ותאמר שתה וגם גמליך אשקה. ברם, אם כי בקשתו היתה שתאמר: שתה וגם גמליך אשקה, הרי רבקה לא אמרה כך, משום שאין זה דרך ארץ לצרף שתיית האדם עם הגמלים כאחד, ולכן תחילה השקתה את אליעזר, ורק לאחר מכן אמרה: גם לגמליך אשאב, אמנם אליעזר חשש לשבח אותה על כך יותר מדי, לפי שהיה מתיירא שלבן ובתואל בראותם גודל פקחותה ימנעו ממנה שתלך עמו, ובגלל זה שינה בדבריו ואמר עליה שאמרה: ותאמר שתה וגם גמליך אשקה, בכדי שלא יעמדו על גודל מעלתה.

(הרה"ק רבי יששכר דוב מבעלזא זי"ע)

אברהם מידת החסד

הנה אנכי נצב על עין המים (כד, מג) אמר הטעם, למה עשה אליעזר עבד אברהם הסימן במים דוקא. כי כשרוצין לעשות טובה לאדם צריך להזכיר אותו באותה המידה שהוא עומד בה, ואברהם היה בחינת חסד, ומים הוא ג"כ בחינת חסד (תיקוני' תיקון יש לת, א), לכך הזכיר אותו במים. ולכן כשבא אצל לבן ורצה לעשות לו טובה סיפר לו המעשה פעם שניה, ולכך אמרו (בר"ר ס, יא) יפה שיחתן של עבדי אבות וכו'.

(אמרי פנחס)

אברהם שלח בגדי צניעות

ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים וגו' (כד, נג). כאשר שלח אברהם אבינו ע"ה את אליעזר עבדו לקחת אשה לבנו יצחק, ונתן בידו תכשיטים ובגדים, מילא תכשיטים שיום לכל נפש, משא"כ בגדים ישנים קטנים וגדולים קצרים ורחבים והכל במידה, איך שלח אותם מוכנים, אלא מאי, אברהם שלח לדוגמא בגדי צניעות אם מסכימה ללבוש כאלה, אותה תקח ליצחק.

(הרה"ק רבי יששכר דוב מבעלזא זי"ע)

רבקה המתיקה את גבורות יצחק והשפיעה פרנסה

ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעירה ותתכס (כד, סה). יש לפרש הכתוב ע"פ דאיתא במדרש שאחר העקידה עלה יצחק אבינו ע"ה למרום והיה שם ג' שנים, וכשחזר היה כל כולו מדת הגבורה, ולא הבין כלל לעולם הזה. ועי"כ כשבאת רבקה אמנו ע"ה,

ורצתה להמשיך חסדים על ישראל, אמרה מי זה ההולך לקראתנו, פי' לנגדנו, דהיינו שהוא כולו ממדת הגבורה, ותקח הצעירה ותתכס, היינו שעשתה פעולה של מדת הצניעות לעורר רחמים לפרנסת בני ישראל, כי צעירי"ף ר"ת ע'מך י'שראל צ'ריכים פ'רנסה. ועי"ז פי' רש"י ותתכס כמו ותקבר ותשבר, שע"י פעולה זו שברה וקברה את מדת הגבורה, ועוררה את מדת החסד שיהיה לבני ישראל פרנסה בהרחבה.

(הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל)

מדת ההשתוות

ותקח הצעירה ותתכס (כד, סה).

בעת שיצא הרה"ק האדמוה"ז מסאדיגורה לחופת בנו הרה"ק רבי יצחק, מי שלימים התפרסם כה'פחד יצחק' מבאיאן, פנה אליו חותנו סב החתן הרה"ק ה"בית אהרון" מקארלין ושאל אותו: מחותן, וכי מדוע אינכם אומרים מוסר להחתן לפני החופה כנהוג?.

מיד פנה הרה"ק מסאדיגורה אל בנו החתן הק' אמר לו: כתיב בתוה"ק כשרבקה ראתה ליצחק אבינו, "ותקח את הצעירה ותתכס", ופירש"י הק', ותתכס, "לשון ותתפעל, כמו ותקבר ותשבר", ותמוה וכי לא מצא רש"י הק' בכל התנ"ך לשון של 'ותתפעל' רק 'ותקבר ותשבר'.

אלא - אמר הרה"ק מסאדיגורה לבנו החתן - דע לך בני, יש ג' זמנים בחיי האדם שיש המולה ורעש מסביבו, א' כשהוא נולד שהשמחה גדולה מסביבו, והשני כשהוא נכנס לחופה, והשלישי הוא בפטירתו כשמובל לקבר שאז יש גם רעש גדול סביב הנפטר, והנה בפעם הראשון הרך הנולד הרי אינו מבין מה שקורה מסביבו, וכן אחר הפטירה, הרי הנפטר אינו רואה ומרגיש כלום, רק אימתי יכול האדם להרגיש ולהתפעל מהרעש שיש מסביבו, כשנכנס לחופה, ותפקידו של האדם שלא יתפעל בכלל, וכל הג' פעמים יהיו שוים אצלו מבחינת ההתפעלות.

וזה כונת רש"י "ותתכס" היינו שההתפעלות שהיה לה בהכנסה לחופה היה כמו בשעת הלידה והפטירה וזהו כמו ותקבר, היינו עת הקבורה, ותשבר הוא מלשון "יושבת על המשבר" - דהיינו בעת הלידה.

(כתבי החסיד המפורסם רבי מרדכי אהרון פישמן ע"ה)

איש ואשה זכו שכינה ביניהם

ולבני הפלגשים (כד ו) הנה אמרו חז"ל נשים בכתובה פלגשים בלא כתובה. ואמר הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זי"ע לבאר כי המלה פילגש אפשר לומר על פי מאמר חז"ל איש ואשה שכינה ביניהם ובאמת יקשה הלא רק חצי שם נמצא ביניהם: יו"ד וה"א, אבל למען יהיה השם שלם תקנו חז"ל ליתן לאשה 'כתובה' אשר לפי הפשט הוא כתב שנותן האיש לאשה על הסכום מעות שחייב בהם שיגרשנה: לכתולה מאתם ולא למנה מנה, ולמה איפוא קראו את הכתב הזה 'כתובה' למען הוסיף: וי"ו ה"א, כדי שיהיה השם שלם וזה הוא החילוק בין אשה לפלגש, אשה בכתובה, ואז אצלם השם שלם, פילגש בלא כתובה ולכן אצלם נמצא רק חצי שם, וזה פלג"ש פלג-שם וזה שרמז רש"י 'פלגשם' חסר כתיב.

(מרגניתא דרבי מאיר)

סגולת מלכים

ילקוט סגולות לימי השנה מלוקט מפי גאונים קדמונים ומקורות נאמנים מתוך מפעל "סגולות מלכים" (כ"ה) הלא המזה סגולות אשר יסודתם בהררי קודש, והוא כשולחן הערוך לסגולות מסודר לפי ימי וחודשי השנה דבר יום ביומו מאוצרותיו של הרב אברהם יעקב סלמון שליט"א רב דקהל שטפנשט

סגולת קניית קבר מחיים תנו לי אחזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני (כ"ג ד)

והוסיף מ"ר כן כתוב שאומרים שקנית קבר זה סגולה לאריכות ימים, ואיפה זה כתוב איני יודע.

(ארחות רבינו, ח"ד עמ' שכו)

ביאור הסגולה

יש אשר קונים מקום קבורה בחיים משום דידוע שהוא סגולה לאריכות ימים, אולם הצדיק לא קונה הקבר עבור הסגולה לאריכות ימים, אלא להיפך משום שכל חייו הוא רק הכנה עבור הזמן שלאחר המיתה, וא"כ מן הראוי להכין עצמו לכך כמה שאפשר, ונראה דזה גופא הסגולה לאריכות ימים שיש בקניית קבר מחיים, דמי שחי כל ימיו עבור הזמן שלאחר המיתה ומכין עצמו לכך הוא זה שמכין ומעריך מה זה חיים, ולו ראוי ליתן אריכות ימים.

(אור חיים, חר"פ, דף כד)

להגיד תהלים בתוך הקבר של עצמו

כ"ק אדמו"ר הרה"צ ממו"א זצ"ל עת ביקר ביקורו האחרון בארה"ק בחודש אייר בשנת תשנ"ט שהיה אז בביקורו בביתו בבני ברק, מטרת הגעתו לארה"ק, הייתה להגיע ולומר כל ספר התהלים בתוך הקבר הפתוח שקנה מחיים, בבית החיים העתיק בטבריה, וביקשני שאשיג לו רכב ונהג (רש"י) שיקחנו לטבריה, ובהגיעו לטבריה סיכם עם הח"ק שיחפרו לו הקבר ויוכל להכנס לתוכו לומר כל ספר התהלים כסגולה לאריכות ימים, וביקש שהדבר יהיה בצנעה ועל כן שלח מעימו הנהג למקום השוק, והוא נכנס לתוך הקבר ואמר כל ספר התהלים.

(סגולת מלכים)

בני אדם מעופפים על הקבר ובכל לילה מודיעי רזין דאורייתא להנפשות מלמעלה, משיבה של מעלה. ואיתא בספר חסידים בצדיק אחד שהיה קבור בין אנשים רשעים והיה בא בכל לילה בחלום לאוהביו וקרוביו וצעק להם בקול בכי שיוציאוהו משם, ואמר אותו הצדיק טעם לזה כי בעבור אשר סביבותיו הן רשעים מונעים מלהודיע לו סודי התורה ונפשו יבשה בלתי לחלוחית, ולא היו לקרוביו מנוחה ממנו עד שהוכרחו להוציא אותו מן הקבר ולקבור אותו במקום אחר. וע"כ החסידים הראשונים שבא"י היו נוהגין לקנות להם קבר בבית החיים בהיותם בחיי חייהן אצל אנשים כשרים הידועים להם שהיו צדיקים וגם היו נוהגין שהיו מתפללין שם באותו מקום והיו אומרים עליו קצת דברי תורה והיו נוהגים שם ליתן צדקה ובוזה היו מטהרין ומקדשין המקום שהיו מוכן להם שם להקבר. ומחמת קדושה שהוא היו גורמין שלא להתקרב הסטרא אחרא אחר מותם שם.

(קב הישר פ"ו)

העשירים שקונים קבר חשוב אצל צדיק יצא שחרם בהפסדם

ומה שנוהגין העשירים לקנות מקום חשוב לקברו, כדי להיות שוכבים אצל צדיק, לפי הסכרא יוצא שחרם בהפסדם, כי אולי אינם ראוים לכך, ויעשו, כי צר ורע לצדיק שישכוב רשע או שאין הגון אצלו, ומעשה דאלישע (סנהדרין מ"ד ע"ג) יוכיח, על כן צריך לראות היטיב, אם לא שדי בעלי כיסים תקפה עלינו.

(ים של שלמה יבמות פ"ג אות טו)

צריך אדם שיהיה לו מסמר או יתד קבוע בבית הקברות כדי שיזכה ויקבר באותו מקום

הוא שהנביא מקנתרו ואומר 'מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר', אמר לו גלויי בר גלויי, איזה כותל בנית כאן, איזה עמוד העמדת כאן, אפילו איזה מסמר קבעת כאן, מכאן א"ר אלעזר צריך אדם שיהיה לו מסמר או יתד קבוע בבית הקברות כדי שיזכה ויקבר באותו מקום.

(ויק"ר ה, ה)

המנהג בגליל זה שכל אחד קונה מקום קבורתו

ועוד נראה לאסור בהנאה קברים דידן אפילו פינו משם המת, דבסתמא כל אדם הנקבר זוכה בקרקע שנקבר בו, מלבד כי המנהג הוא בגליל זה שכל אחד קונה מקום קבורתו, וא"כ מקום קבורתו מאן מחיל מאן שביק.

(שלטי הגבורים סנהדרין טו ע"א מדה"ר)

אברהם אבינו הקפיד להחזיק ממש בקרקע טרם קברו את שרה

מנהג אבותינו בידינו כי כן הקפיד אברהם אבינו ע"ה אפי' אחר שכבר קנה בכסף מלא עדיין לא קבר שרה שם עד שהחזיק בה שיהיה שלו ממש טרם קברו אותה, כדי שלא תהיה הצדקת מנחת רגע אחד בקבר שלא נקרא על שמה ממש, ומהתימא כי גם מלא כסף היה ארץ ישראל מוחזקת לאברהם אבינו ע"ה משעה שנאמר לו קום התהלך וכו', ועכ"פ לדינא היה ארץ ישראל של אברהם אבינו ע"ה ולא היה מיקרי כ"כ צדיק קבור בקבר שאינו שלו, ואפילו הכי שקל כסף מלא, הניח עדיין המת בבזיון ולא קברה עד שקם המערה למקנה.

(ש"ת חתם סופר י"ד סימן שלא)

אין רשות לשום משחית להוציא האדם מרשותו

כל עני שבש"א צריך שיהיה הקרקע שהוא קבור בתוכו קנוי לו בכסף, והטעם שאין רשות לשום משחית להוציא האדם מרשותו, ולא נקרא רשותו אלא א"כ אותו הקרקע קנוי לו, וכן מציינו באברהם אבינו שלא רצה המערת המכפלה רק בכסף.

(ספר החיים לרבי חיים אחי המהר"ל ח"ב פ"ח)

כבוד הוא לאדם להקבר בקבר שלו

וכמו כן כבוד הוא לאדם להקבר בקבר שלו, לכן נהגו לקנות אחוזת קרקע, כי כמו שסודרו בגן עדן הוא לפי מעשיו, כי הנשמה יגיע כפיה תאכל, כי מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכול ביה, כן צריך שיהי' לגוף מקנת כספו, וכן אברהם אמר בכסף מלא יתנהג לי.

(מעבר יבוק חלק שפת אמת פ"ט)

החסידים הראשונים שבארץ ישראל היו נוהגין לקנות קבר בבית החיים בהיותם בחיים אצל אנשים כשרים

יש ללמוד מהזהר הנ"ל, כי גדול היא מצות התחברות ת"ח להתלוות עמהם בדרך ולשמוע דברי תורה מפיהם כי שכניה שורה בין אנשים כשרים בחייהן ולאחר מיתתן. וכבר מציינו בדורות הראשונים אשר היו מקפידים בקבורתם איזה מקום יהיה מקום מנוחתם, וכמו שאמר יעקב אבינו ע"ה, "ושכבתי עם אבותי וקברתני בקבורתם". והענין, כי הנשמות של

קניית קבר מחיים והנחת שמון זית בתוכו

[מנהג ירושלים] רבים יכינו להם קברות בחייהם נגד צוואת רבי יהודה החסיד ומניחים בהקבר צלוחית שמון זית ומסגר סגור.

(שערי ירושלים, רייזר, פ"ט מנהגי הארץ)

קניית קבר ביום החופה

שמעתי מפי הגאון המקובל הרב יהושע שרבי זצ"ל שהיה מנהג קדום בירושלים שאבי החתן רכש עבור הזוג ביום חופתם זוג קברים כסגולה לחיים טובים.

(סגולות רבותינו ש"ת מהגב"צ מרצפי שליט"א עמוד 413)

מקור לסגולה לאריכות ימים

ר"ח שבט תשל"ג דברתי עם מו"ר זצוק"ל בענין קניית חלקה עבורי, הנדון שלא נותנים ריוח כמו שכתוב בפוסקים בין קבור לקבור כמו שהבאנו, בסוף אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל עכ"פ לקנות קבר זה סגולה לאריכות ימים, ולא תצטרך לזה כי תזכה לביאת משיח,

מנסדות שטפנשט בארה"ק

ברכת מזל טוב מעומקא דליבא
נשגב בזה קמיה

מורינו הרב שליט"א

רב קהל שטפנשט
ולחמדב"ו הרה"צ

ירחמיאל יוסף בידרמן

שליט"א מלעלוכ
ראש רשת כוללי הוראה 'שלמת ישראל' - הוסיאטון

ולאביו הרה"צ ר' יחיאל חיים בידרמן שליט"א

חתמדב"ו כ"ק הרה"צ המקובל
רבי **מרדכי שיינברג** שליט"א
מייסד ואבדק"ק הישוב 'אור הגנוז' בגליל העליון

לרגל השמחה הגדולה השרויה במעונם

בחולות הבת הנכדה תחי'

למזל טוב ובשעטו"מ
יהא רעווא ומשמחה זו יושפע שפע רב בכל העולמות
סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן
המברכים בכל לב
אברכי הכוללים מתפללי ביהמ"ד רבנן וחלמידיהון ההנהלה

הקידושא רבה בעז"ה בש"ק פרשת חיי שרה
בבית מדרשינו ברח"מ מהרש"ל 13 ב"ב, תחילת התפילה בשעה 10.15

לקבלת הגליון 'באר בשדה' הי"ל בס"ד מדי שבת בשבתו אפשר ליצור קשר במייל: 6160303@gmail.com

באר בשדה - שטפנשט

פרקי חיים מהפרשה

על השדכן והשידוכים

מנהגים וענינים הנלמדים מפרשת שליחותו של אליעזר עבד אברהם אבינו להביא את רבקה ליצחק אבינו

מעשה אבות סימן לבנים

יפה שיחתן של עבדי אבות...

בפרשתנו מסופר על שליחותו של אליעזר עבד אברהם, שנשלח ע"י אברהם אבינו ע"ה למצוא את זיווגו של יצחק אבינו ע"ה.

המתבססת על הנהגותיו של אליעזר בעת עשיית השידוך בין יצחק לרבקה.

רבי יהודה החסיד כותב בספר חסידים (סימן תתרט"ו): "אין דבר שכתוב בתורה שאין יוצא משם צורך לדורות. מפרשת אליעזר שמעינו הלכות קבלת האורחים בסבר פנים יפות והאורח שלא יטריח את בעל הבית, שנאמר

(בראשית כ"ד נ"ו) ויאמר אליהם אל תאחרו אותי. ולומדים אנו שיש לחסיד להתפלל שיזמין לו הקב"ה אשה חסידה, ולא יחוש על עושר כי אם שתהא צדקת, ומפני מעשיו הטובים ירבו לו עושרו. ואם יתחתן בשביל העושר, לבסוף יפול בידם ויקבל שכרו בעוה"ז, שנהנה ממעשיו הטובים, אבל אם לוקח מבנות הטובים וממילא בא לו העושר, זהו פירות מעשיו הטובים והקורן קיימת לו לעולם הבא."

בראשית העניין מתואר עצם הצורך של יצחק אבינו בשידוך. היה זה לאחר פטירתה של אמו, שרה אמנו ע"ה, ואז אומרת התורה הק' (בראשית כ"ד א): "ואברהם זקן... וה' ברך את אברהם בכל". רש"י: "בכל עולה בגימטריא 'בן', ומאחר שהיה לו בן היה צריך להשיאו אשה". המפרשים מסבירים את סמיכות הפסוקים בכך שכיוון שהיה אברהם אבינו זקן, חפץ להשיא את בנו בעודו בחייו. ומאידך גיסא, חשש שמא לא תימצא האשה המתאימה ליצחק בעוד אברהם אבינו בחיים, לכן הוצרך להשיב את אליעזר לבל יקח עבור יצחק אשה מבנות הכנענים.

מידות מול דעות

על השאלה הנשאלת בפי רבים: הלא גם בני משפחתו של אברהם אבינו היו עובדי אלילים, אם כך במה היו טובים הם מהכנענים? עונה הרה"ק בעל ה"אבני נזר" זצוק"ל, שהכנענים היו מושחתים מבחינה מוסרית, כפי שהתורה מציינת פעמים רבות "תועבות ארץ כנען", ושחיתות המידות עוברת בתורשה לבנים. ואילו בחרן, ארץ מולדתו של אברהם אבינו, היו האנשים מושחתים רק בדעותיהם, שהיו סוגדים לתרפים, ושחיתות הדעות איננה עוברת בתורשה לבנים.

שדכן – על מה ולמה?

י"ג סגולות לשדכן

רבי סעדיה גאון בפירושו לתורה, לומד מדבריו של אליעזר על י"ג דרכים בהם השתמש כשדכן על מנת לזרז ולהוציא לפועל את השידוך. וכך הוא כותב: "כשם שמהחלק הראשון של סיפור זה, אירועי אליעזר על כל נקודותיו, אנו מפיקים ממנו תועלת בענין יראת אלקים ודין ומשפט ומוסר כמו שבארנו, כך החלק השני שמספר אליעזר על כל נקודותיו, משווה כבוד לעבד אברהם ומבליט את חכמתו במה שעורר את רצון האנשים לתת לו את רבקה ב"ג דרכים של פיתוי". כאן עובר רס"ג לפרט את י"ג הדברים, כדלהלן:

- א. "עבד אברהם אנכי" - אם רואים אתם את מצבי וחשיבותו כעבד אברהם, לא כל שכן חשיבותו של אברהם בעצמו.
- ב. "וה' ברך את אדוני וכו'..." - בתיאור עושרו וגדולתו של אברהם חיזק את רצונם ברכוש שיושג ע"י התקרבותם אליו.
- ג. "ותלד שרה אשת אדוני בן לאדוני" - כאן הוכיח להם את פלאי על הולדתו של יצחק.
- ד. "ויתן לו את כל אשר לו" - הצטיינותו של יצחק כבחיר בניו של אברהם.
- ה. "וישביעני אדני לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני... - רצה להראותם שהעדיף אותם מכל המלכים והעשירים שבארצם.
- ו. "... אל בית אבי תלך ואל משפחתי" - רמז להם על געגועיו של אברהם אל משפחתו וקרוביו.

ז. אם יאמרו איך נשלח את בתנו למרחקים? אמר להם שלא יצא הדבר לפועל אלא באופן זה, ככתוב "ואמר אל אדני אולי לא תלך האשה אחר" וגו'.

ח. אמר להם שאברהם הוא אדם בתכלית האמונה והצדקות ואין לחוש שיעשה רע למישהו, באומרו "ה' אשר התהלכתי לפניו ישלח מלאכו" וגו'.

ט. הודיעם שאם ימנע הדבר על ידם תהיה זו מניעה מוחלטת שאין לשנותה, שאמר "אז תנקה מאלתי" וגו'.

י. שכנעם ע"י שסיפר להם שה' הצליח דרכו, כמו שאמר "ואבא היום אל העין" וגו'.

יא. ע"י שענה ה' לתפלתו, כמו שאמר "אני טרם אכלה לדבר" וגו'.

יב. ע"י שאמר להם שזה דבר גמור שכבר אישרו וכבר הודה עליו לה', שאמר "ואקד ואשתחוה לה" וגו'.

יג. לאחר כל זאת הבחיר להם שאין זאת האפשרות היחידה אצלו, כמו שאמר "ואפנה על ימין או על שמאל" וכאילו רמז להם שישא אותו לאחד מחסידי האומות שהיו נוטים לבטוח בו.

ומסיים רבי סעדיה גאון וכותב "וכשהכביר עליהם י"ג דברים אלה בבת אחת, נענו לבקשתו".

העניין מסופר בתורה בהרחבה רבה, ולא זו בלבד אלא אף בכפילות: פעם אחת כסיפור התרחשות הדברים ופעם שניה כסיפורו של אליעזר למשפחתה של רבקה על דברים כהווייתן. חכמינו ז"ל אמרו על כך (ב"ר ס"ח): "אמר רבי אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים". פרטים רבים בעניינים שונים נלמדו מכך ע"י גדולי ישראל לדורותיהם, וכמו שכתב בעל הפירוש "כנפי נשרים", שאף כי לכאורה נראה שהדברים נשנים וחוזרים ללא תועלת מיוחדת, הרי כשמתבוננים ומתעמקים יותר בדברים מוצאים בהם הרבה כוונות ורמזים, כפי שכתבו הראשונים והאחרונים בספריהם ופירושיהם. וזוהי הכוונה הרמוזה בדברי חז"ל דלעיל "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים", שמה'תורה' שלמדו וחיידשו בניהם של האבות על הפרשה המכופלת הזו, ניתן להוכיח ולראות כי "יפה שיחתן של עבדי אבות" - כמה גדלות, שגב ויופי טמונים בשיחתו זו של אליעזר.

אמנם מעניין לציין את העובדה, כי על אף שהאיש המדובר בפרשה זו הינו אליעזר עבד אברהם, לא מצינו את שמו המפורש נזכר בכל הפרשה אלא בכינויו: "עבד אברהם", "האיש", "העבד" וכדומה.

הסביר על כך הגה"צ רבי משה וולפסון שליט"א כי אמנם שמו של אליעזר מורה על שליחותו בעולם, שהיא להביא את זיווגו של יצחק, שכן זיווג נקרא "עזר". אולם כדי שלא נחשוב שהפעולה עצמה נעשתה על ידו, וכן הלאה ע"י שדכנים למיניהם, אלא ע"י הקב"ה שיושב ומזווג זיווגים, משום כך לא נזכר במפורש שמו של אליעזר בכל הפרשה.

"לעת מצוא"

הנהגות יסוד רבות בענייני שידוכים, נקבעו ונשתרשו כמסורת

הרה"ק הק' בעל ה"אמרי אמת" זצוק"ל (ליקוטים) מביא בשם זקנו הרה"ק הק' החידושי הרי"ם זצוק"ל, שמוה שאברהם אבינו ע"ה שלח את אליעזר לקחת אשה ליצחק ולא הלך בעצמו, נראה שלשידוך צריך שדכן.

אמנם ידועה האמרה שנאמרת משמו של רבי יעקב עמדין, כי שדכן ראשי-תיבות ש'קרים ד'ובר, כ'סוף נ'וטל. מסבירים זאת בכך שבכל הקמת בית חדש בישראל, שזהו דבר נשגב ונעלה, מתעורר הס"מ להפריע ולקטרג, ולכן כתשלום לס"מ נותנים לו מתנה בדמות השקר שהשדכן משתמש בו ומקבל עליו תשלום.

ועל זה הדרך הוא מה שאמרו חז"ל "ליכא כתובה דלית ביה תיגרא". אולם בשידוך של יצחק ורבקה, אומר הגה"צ משה וולפסון שליט"א, היו שניהם במידת השלמות ולא היה מקום לקטרוג ולא צורך בשקר, לכן אמר אליעזר ה'שדכן' "ברוך ה'... אשר הנחני בדרך אמת".

קורא, אפוא, אברהם אבינו ע"ה לאליעזר, עבדו וזקן ביתו המושל בכל אשר לו, ומטיל עליו את המשימה הגדולה והחשובה: חיפוש ומציאת אשה לבנו יצחק, אברהם אבינו משביע את אליעזר לבל יקח ליצחק אשה מבנות הכנעני, אלא ילך לארם נהריים, מולדתו של אברהם, לקחת אשה משם.

ב"ליקוט הדרוש" מובא כי מנהגו של עולם, שכשאדם עומד להלוות ממון לחברו, הריהו חוקר ודורש אחר יושרו ורק כשאין לו עליו שום ספק הוא מלווה לו את הממון. ולעומת זאת בענייני יהדות, כשאדם בא לקנות בשר כשר, תפילין, או כל שמשמשה אחר של מצווה, איננו מקפיד כל כך והוא נוטה לתת אמון בכל אחד. ברם, לא כך נהג אברהם אבינו עליו השלום. אליעזר היה זקן ביתו ומושל בכל אשר לו, כלומר אע"ה נתן לו מתוך אמון מלא את הסמכות המלאה בכל ענייני ממונו ורכושו. ואילו כשהגיעו הדברים לעניין של יהדות, עניין של בחירת אשה מתאימה עבור יצחק בנו, דווקא אז לא סמך על דברתו של אליעזר אלא דרש ממנו שבועה חמורה באומרו "שים נא ירך תחת ירכי" - ומעשה אבות זה צריך שיהיה סימן והוראה לנו, הבנים!

יצא לו אליעזר עבד אברהם אל הדרך. עשרה גמלים עימו מגמלי אדוניו, כאלו שניכרים הם משאר הגמלים, שכן יוצאים הם זמומים מפני הגזל לבל ירעו בשדות אחרים. "וכל טוב אדוניו בידו" - שטר מתנה אותו כתב אברהם ליצחק על כל רכושו, כדי שיקפצו לשלוח עימו את בתם. ע"י קפיצת-הדרך מגיעה השיירה לעת ערב אל מחוץ לעיר, ליד באר המים, וזוהי בדיוק העת בה יוצאות השואבות לשאוב מים מן הבאר. או אז נושא אליעזר תפילה מיוחדת

לפני הבורא, שיקרה לפניו היום ויעשה חסד עם אדוניו אברהם. מצינו באחד המפרשים, שהגם שאברהם אבינו הצטיין במידת החסד, הרי שגם הוא היה זקוק לחסד מאת הבורא בעת כזאת.

"אותה הוכחת לעבדך ליצחק"

הסימן שנתן אליעזר לעצמו להצלחת שליחותו, הוא אחד היסודות הנלמדים ונשנים לדורי דורות. "...אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה, ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק". רש"י: "ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים, וכדאי היא להיכנס בביתו של אברהם".

ה"בלי יקר" מביא על כך את דברי חז"ל "כלה שענינה יפות אינה צריכה עוד בדיקה", וכותב שיש בזה רמז לכך שמידת "עין-טובה" היא הבסיס והיסוד לכל שאר הדברים.

הגה"צ ר' יחזקאל לונשטיין זצוק"ל כותב כי אליעזר שם את הדגש על מידת החסד, על אף שאשת יצחק היתה צריכה להיות גם הממשיכה של שרה אמנו ע"ה בגיור את הנשים ובהפצת אמונת ה' בעולם. למרות כל זאת, אליעזר לא חיפש בעלת 'מחשבות פילוסופיות דתיות', אלא דוקא 'בעלת חסד', משום שמי שהוא בעל חסד ואיננו אנוכי הוא מוכשר לקבל את כל האמת ויוכל גם להעניקה לאחרים.

מהגרי"ב מבריסק זצוק"ל נאמר כי אליעזר פעל בחכמה מיוחדת כשביקש לתהות על קנקנה של המועמדת ולבחון הן אם היא מחוננת במידות טובות והן אם היא מנצלת אותן בחכמה ובשכל. ולכן ביקש ממנה להשקותו מים היישר מן הכד, כי רצה לבחון מה תעשה במים שיישאר בכד לאחר שתייתו. שהרי אם תקח אותם לביתה כדי להשתמש בהם, אין זה ראוי, שצריכה היא לחשוש שמא הוא חולה והדביק את המים במחלתו. ואם תשפוך אותם ארצה - גם זה לא ראוי, שכן יש בזה עלבון כלפי אליעזר. לכן, האפשרות היחידה העומדת לפניה היא לומר לו "שתה וגם לגמליך אשקה", ואם היא תעשה כך הרי זה סימן הן למידותיה הטובות והן לתבונתה ופקחותה. ואמנם רבקה אימנו, לא רק שעשתה כך אלא אף הגדילה לעשות באומרה "גם לגמליך אשאב עד אם כילו לשות", כאומרת: אל תהיה סבור שאני נותנת לגמלים כדי שלא לפגוע בך, אלא שרוצה אני להשקותם עד שירוּו...

"מה' אשה לאיש"

איתא ב"פרקי דרבי אליעזר" (פרק ט"ו): "צפוי לפני הקב"ה, בת מלכים שלא יצאה מימיה לשאוב מים, יצאה לשאוב מים דווקא באותה השעה. והנערה שלא היתה יודעת האיש ולא הכירתו,

קבלה עליה להזדווג ליצחק". למה וכיצד קרו הדברים הללו, שאינם רגילים ואינם סבירים? "שהיתה ראויה לו ממעי אמה מפי הגבורה, שנאמר (תהלים ס"ב י') 'במאזנים לעלות המה מהבל יחד'. וענו לבן ובתואל ואמרו: הואיל ויצא הדבר מפי הגבורה, אין אנו יכולין לעכב, שנאמר (בראשית כ"ד) 'זיען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר וגו' הנה רבקה לפניך קח ולך'".

אמנם על הסימן שעשה אליעזר לשם מציאת אותו שידוך אומר המדרש "אליעזר שאל שלא כהוגן והשיבוהו כהוגן". הסביר זאת אחד הצדיקים לפי המדרש שלאליעזר היתה בת, ובאומרו "אלי לא תאבה האשה לבוא אחרי" התכוון לרמוז על רצונו לזכות ביצחק עבור בתו. מסיבה זו הבין אליעזר כי אם ינהג "כהוגן" ויסמוך על המבינות שלו בלבד, יפריעו לו הנגיעות האישיות ויטו את דעתו. לפיכך שאל "שלא כהוגן" והסתמך רק על אשר יקרה לו האלוקים, כלומר דווקא שאלתו בדרך "שלא כהוגן" היתה במקרה זה "כהוגן", ולכן מן השמים "השיבוהו כהוגן". ואכן, זכה אליעזר וכל הסימנים שנתן התקיימו באופן מופלא ומידי.

אולם גם לאחר ההצלחה הנראית, עדיין יש צורך בבירור ואימות כל הפרטים, כמו שאומרת התורה: "והאיש משתאה לה, מחריש לדעת, ההצליח ה' דרכו...". רש"י: "משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא".

אבל למרות שדברים אלו טרם הובררו, היה אליעזר בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקב"ה דרכו, ועוד לפני ששאל את רבקה "בת מי את?" כבר העניק לה את מתנותיו: נזם זהב ושני צמידים, עם כל המשמעות הגלויה אליהם כפי שאומרים חכמינו ז"ל ומובא ברש"י.

רבקה הצדקת משיבה לו לאליעזר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, כסימן נוסף לחכמתה ותבונתה: "בת בתואל אנוכי בן מילכה אשר ילדה לנחור" - לשאלתו בת מי את, ולשאלתו "היש בבית אביך מקום לנו ללין?" היא עונה "יש בבית אבי מקום ללון" כלומר, לא רק ללילה אחד - כמו ששאל אליעזר - אלא אף למספר לילות.

בהגיעו לבית בתואל, לאחר שהוא מציג את עצמו ואת מטרת בואו, מוצע לו לאכול, אך אליעזר אומר "לא אוכל עד אם דברתי". באמירה זו נתלים שני מנהגים הנהוגים בעם ישראל. האחד: שלא מתכבדים לאכול לפני גמר השידוך, והשני: תענית חתן וכלה ביום חופתם. הרה"ק ה"קדושת לוי" מבראדישטוב כותב שאליעזר קידש ביום זה את רבקה

"תנאים" על שום מה?

מנהג ישראל הוא לעשות תנאים ושידוכים ונקרא "תנאים", יש לפרש לפי מה שאמר הרה"ק החידושי הרי"מ מגור זצוק"ל, דכל זיווג של בר ישראל בא באמצעות ניסים, וראיה לזה דאליעזר עבד אברהם בלכתו לקחת אשה ליצחק קפצה לו הדרך, כמו שאמרו חז"ל (ב"ד פ"שה נ"ט י"א). ולמה הוצרך לזה? אך רמז לדורות שכל זיווג הוא בדרך נס עכדה"ק. ונראה מזה דזיווג הוא ענין גבוה מאוד... ע"כ החיצונים מתאמצים בכל כוחם לבטל זה ולפרוש רשת ליד מעגל במניעות שונות כדי שלא יוכלו להשיג המטרה, וצריך נס שלא ירעו ולא ישחיתו ולא תעשינה ידיהם תושיה ולהמלט מפח יוקשים. וע"כ המנהג הוא שהתחלת השידוכים יהיו על "תנאים", ומכיון שהוא רק על תנאי ממילא אין החיצונים מתאמצים נגד זה.

והנה אי' במדרש דהמצוות הן שליחי השי"ת ושלוחו של אדם כמותו, וכיון שהאב מתעסק להשיא את בנו אשה שהוא מצוה, חשיב זה כפעולת השי"ת, וכל דבר שיצא מלפני השי"ת אפילו על תנאי, שוב אינו חוזר בו, כמאחז"ל (ברכות ד' ע"א). סוף דבר, אף שהשידוך הוא על תנאי, נשאר הענין שריר וקיים ואין שטן ואין פגע רע. ומ"מ מחמת כי בפשיטות בנגלה הוא רק על תנאי, אין החיצונים מתגרים בזה, וזה עצה שיעבור הענין בשלום בלא התגרות החיצונים. ע"כ נקראים תנאים, כי זה העיקר העצה מחמת שהוא על תנאי.

(ש"ת ארץ צבי קהיגלוב ח"ב ע' שס"ו)

בשליחות יצחק, וכיוון שחתן ביום חופתו אסור לאכול עד לאחר הקידושין, משום כך לא אבה לאכול עד לאחר הקידושין. כמו כן, אליעזר רצה לאכול סעודת-מצוה, ולכן לא אבה לאכול עד תחילת הקידושין שאז תהא הסעודה נחשבת כסעודת-מצוה.

בהקשר זה מסופר כי הרה"ק רבי שמואל מקאריב זצוק"ל שלח את תלמידו הרה"ק רבי נח מקאריב זצוק"ל אל הרה"ק רבי ישעיה מפשעדיבורי זצוק"ל, להציע לו שידוך לאחד מבני ביתו. כיבודו הרה"ק רבי ישעיה במגדנות, אולם רבי נח סירב בהסתמכו על מנהגו של אליעזר בבית בתואל. ענהו הרה"ק רבי ישעיה בצחות לשונו ואמר: מילא אצל אליעזר שכתוב אצלו "היום יצאתי והיום באתי" והיה לו קפיצת הדרך, נמצא שלא עבר זמן רב מאז שאכל בביתו ולכן יכל לומר "לא אוכל עוד אם בברתי". אולם אתה, שנסעייתך אלי ארכה כשלושה ימים ועבר זמן רב מאז טעמת דבר מה, ראוי שתאכל קודם מעט מהמגדנות ואחר-כך תאמר את דברך...".

מנהגי שדכנות

על הפסוק "וה' ברך את אדוני מאד" כתוב במדרש הגדול: "זה הוא מנהגו של עולם, שכל הרוצה לישא אשה הוא מודיעה הוגנים יחוס שלו וגנוזי הנהגות מכובדות בית אב, כדי לחבבה בו ובמשפחתו. כך עשה אליעזר, פתח תחילה בשבח אברהם ולבסוף בשבח יצחק".

כשהגיע אליעזר לבית בתואל לדבר עם משפחתה של רבקה אודות השידוך, ביקשם שיחליטו בדבר ויודיעוהו על תשובתם, שאם לא כן יפנה על ימין או על שמאל. מסביר רש"י: "על ימין" מבנות ישמעאל, "או על שמאל" מבנות לוט, שהיה יושב לשמאלו של אברהם. הגה"ק בעל "תרומות הדשן" שואל: לשם מה אמר להם זאת אליעזר? ועונה כי אמר זאת בכדי לזוּם להחליט על השידוך וכדי לומר להם שבאם לא יזדרזו אלא יתשלחו, יש לו עוד אפשרויות, ולמרות שהוא חפץ להזדווג רק במשפחתו של אברהם, הרי ישמעאל ולוט גם כן במשפחתו.

יש שהסיקו מכך שלצורך זירוז שידוך אפשר להעלות בפני הצדדים אפשרות של צעדים אף שאין כוונה לעשותם.

"אשר נחני בדרך אמת"

ראינו שאליעזר היה שדכן טוב ונאמן ולאחר שהציג את כל מעלותיו של המשוך ומשפחתו אמר להם "ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין

או על שמאל", כיוון שרצה לזרוז את הסכמתם. כמו כן אמר להם "ואמר אל אדוני אלי לא תלך האשה אחרי", והסביר רש"י "אלי" כתיב, כי בת היתה לו לאליעזר וכו'. והקשו המפרשים: למה כאשר דיבר העבד אל אברהם כתיב 'אולי' כתיב מלא, ורק כשחזר על דבריו אצל לבן כתיב 'אלי' כתיב חסר שעליו נדרש הדרש הנ"ל?

מובא בספר "אבני זכרון - רזא דשידוכא" בשם מרן אדמו"ר הק' ה"לב שמחה" מגור זצ"ל, שמשום כך כתיב בדברי אליעזר ללבן ובתואל "אלי לא תאבה האשה ללכת אחרי", שבזה רצה לרמוז להם את האפשרות העומדת בפניו לקחת את יצחק לבתו ועל כן אל יחזיקו עצמם יחסנים. וזהו שאמרו חז"ל "יפה שיחתן של עברי אבות...", שבכך שיחתו של אליעזר אודות השידוך נגמר הדבר, והרי זה סימן לבנים שבשידוך צריך לחזר אחרי שדכן שיכול לזרוז את השידוך ולסייע בהוצאתו לפועל.

שכר השדכן

ידוע כי מרבנים מגדולי וצדיקי הדורות שהמליצו על הכסף שמקבלים השדכנים בשכר טרחתם שהוא כסף כשר ביותר, והיו שהגדילו לעשות והשתמשו בדמי השדכנות למצוה נוספת של קניית אתרוג מהודר, עם כל זאת, על השדכנים לדעת כי השכר שהם מקבלים ישירות מידיו של הקב"ה גדול פי עשרת מונים מהשכר הכספי. וכך נאמר בפרקי דרבי אליעזר (פ"ט ט"ו): "בשביל שגמל אליעזר חסד ליצחק שהביא לו את רבקה, הוציאו לחירות ונתן לו הקב"ה שכרו שהיה מלך והוא עוג".

וכך גם כותב מרן הרה"ק הק' ה"שפת אמת" זצוק"ל כותב, שהעובדה שאליעזר יצא מכלל "ארור" לכלל "ברוך", זה היה שכר השדכנות שקיבל מהקב"ה.

סגולה לבנים ת"ח

וכן ידועה אמרתם של הצדיקים מבית בעלזא שכך מקובל אצלם איש מפי איש מהרה"ק החוזה' מלובלין שהתעסקות בשידוכים לש"ש הוא סגולה בדוקה לצאצאים ת"ח.

"על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא"

"ויצא יצחק לשוח בשדה", רש"י: "להתפלל על זיווגו".

רבינו "בעל הטורים" כתב על כך "דהנה אמחז"ל יצחק תיקן תפילת מנחה ואז נודמנה לו רבקה, וזהו שנאמר 'על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא' (תהילים לב ו), וכמו שאומר המדרש 'לעת מצוא היינו אשה' עכ"ל. מזה נלמד מנהגו של ישראל שהחתן מתפלל קודם החופה.

"ותשא רבקה את עיניה" רש"י: "צפתה שידו שטוחה בתפילה. אמרה ודאי אדם גדול הוא, לכך שאלה עליו".

רבינו ה"בלי יקר" מפליג בכוחה של תפילת המנחה בדווקא, וכותב אע"פ שאברהם ויעקב תיקנו תפילת שחרית וערבית, מ"מ לא מצינו שנענו מיד ותכף, אבל בתפילת מנחה מצינו שיצחק נענה מיד, כי מסתמא התפלל יצחק על הזיווג בהיות אליעזר בדרך, כי 'על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצוא' זו אשה. לכן הלך להתפלל תפילה זו בשדה, שאם נתן לו ה' השדה המוכן לזריעה ביתר שאת על שאר כל השדות, כמ"ש 'ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא מאה שערים', קל וחומר שיתן לו אשה אשר תוציא זרע טוב וישר בעיני אלוקים. ומיד כאשר התפלל על כך כתיב 'וישא עיניו וירא והנה גמלים באים', כי בשעת התפילה היה נותן עיניו למטה, ומיד אחר סיום התפילה נשא עיניו למעלה וראה כי נענה מיד, ומזה למדו שיותר האדם נענה בתפילת המנחה.

וכתב הרד"ק ז"ל: "מי שדבק במטרת הטוב יזמין לו הקב"ה שידוך הטוב, ויאמר אליעזר ברוך ה' וכי' אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני, כי הרודף אחר הטוב דין הוא שיזמין לו ה' הטוב וזהי אמת וחסד הוא יתרון הטוב, וזהו שהזמין לו ה' אשה מבנות אביו".

לקט מנהגים הנלמדים מאליעזר

• הצורך במנין בברכות הנישואין, כפי שאומר החזקוני שמפני מה נטל אליעזר עשרה גמלים? כדי שיוכל לברך את ברכות הנישואין במעמד עשרת רוכביהם.

• מכבדים את הבאים במיני מאפה במגדנות ובמשקאות, שנאמר 'ומגדנות נתן לאחיה ולאמה ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו'.

טעם שעושים סעודת נישואין בלילה, משום שהסעודה הראשונה של נישואין שהיה בישראל בעת נישואי יצחק עם רבקה היה בלילה. שהרי אליעזר עבד אברהם בא לעת ערב, ועד שעברו כל אלה היה זה שעות בלילה. (אגרא דבי היולא)

ברכת "אחותינו את היי לאלפי רבבה"

על הברכה שבירך לבן את רבקה "אחותנו את היי לאלפי רבבה" - כותב החת"ם סופר זצוק"ל: "הנה ידוע שברכה זו מברכים לכלה, ונראה לתת טעם לזה מהכתוב (דברים לג יז) והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה. לכן אנו מכוונים כן בברכת כלה את היי לאלפי רבבה, אלפי כנגד מנשה ורבבה כנגד אפרים, דהיינו כמו ישימך אלקים כאפרים וכמנשה".

וכתב בספר מעדני יוסף מהגה"ח ר' יוסף הלפרין זצ"ל: המנהג שקודם החופה פורסים צעיף על ראש הכלה ומברכים אותה בברכה זו "אחותינו את היי לאלפי רבבה" (בראשית כ"ד ט), וחשובי העיר והמחנות פורסים את הצעיף, ויש נוהגים שהחתן בא בלוויית שושבינים ופורס הצעיף על ראש הכלה ויש נוהגים שאין החתן הולך לפרסית הצעיף. ופלא גדול שנהגו לומר פסוק זה מפי לבן הרשע שביקש לעקור את הכל ומשתמח בדבריו לברך החתן וכלה. ונראה לי לתרץ לפי מה שמצאתי ב"שם משמואל" פר' חיי שרה, הנה האיש הזה שנאמר עליו שביקש לעקור את הכל מדוע בפעם הזאת לא מצינו לו דבר רע? אדרבה קפץ להשיב קודם אביו כאילו הוא היה סיבה שגם בתואל יסכים ובאמת אח"כ בתואל רצה לעכב ובא מלאך והמיתו. ונראה שלבן מחמת שעדיין היו בו נשמות רחל ולא, לא היה כל כך רע, רק אח"כ בימי יעקב שכבר נולדו רחל ולא ונפרדו ממנו כל חלקי הקדושה, אז נהפך לשונא גמור ורצה לעקור את הכל".

על עצם השאלה איך באמת בירך לבן הרשע את רבקה בברכה כזאת מתרץ כ"ק האדמו"ר רבי מנחם מענדל מווישווא זצוק"ל בספרו "שארית מנחם" באופן אחר: שכידוע דרך והשתוקקות הרוע הוא להרבות את הרע בעולם, ולפי שחז"ל אמרו 'רוב בנים הולכין אחר אחי האם' (ב"ב ק"י ע"א) משום כך רצה לבן שיהיה לרבקה הרבה בנים בכדי להרבות הרע, ולכן ברך אותה בלשון הזה: 'אחותנו את' וממילא בניך שיהיו 'אלפי רבבה' יהיו דומין לנו.

מצבות מספרות

מאוצרותיו של הרב אברהם יעקב סלמון שליט"א
רב דקה שטפניט

מצבת רבי פנחס משה בורשטיין זצ"ל
רבה של סערט, מימין כפי שצולמה
במסענו לסירט בתשע"ח, ומשמאל כפי
שצולמה בשנת תשכ"ח על ידי מר זוסיא
עפרון, ניתן להבחין שבמשך 50 שנה לא
השתנה המקום ונותר בצביונו ובשממונו
מבלי באי מועד

*
נוסח מצבת רבי פנחס משה בורשטיין כפי
הנוסח שצויה לכתוב בצוואתו

פ"ג הרב החכם מו"ה פנחס משה נ"ע
במו"ה צבי בורשטיין ז"ל
ששימש בכתר רבנות פה"ק כ"ה שנים
בק"ק סערעט [החכם צבי]
נכד הח"צ [החכם צבי] מצד אמו
ונכד המגיני שלמה והרש"ל מצד אביו
ומצד אמו ז"ל
נפטר ביום א' כ"א מרחשון תרס"ו
לפ"ק תנצב"ה
ויעשו בניו לו כן כאשר צום אביהם
שלא לכתוב שום שבה על מצבת
קבורתו

הגאון רבי פנחס משה בורשטיין זצ"ל אבד"ק סערעט נסתלק כ"א חשוון תרס"ו ומנו"כ בעיר סירט דומניה

ואלה תולדותיו

הגאון הגדול רבי פנחס בורשטיין רבה של סערעט נולד
בחי' חשוון דשנת תקפ"ט, בעיר בערוז'אן לאביו הרה"ג
רבי צבי בורשטיין זצ"ל, חוטר מגזע תרשימים, והתייחס
להמהרש"ל הרבי ר' העשיל מקראקא, והמגיני שלמה.
משפחתו מפורסמת כמשפחת אפרתים. שכן סבו, אבי
אמו הצדקנית מרת וויטעל, היה הרה"ג הצדיק ר' דוב
היילפרן, רבה של בערוז'אן, שהיה חמיו של הגאון רבי
אריה ליבוש נתנזון מחבר ספר "בית אל", על סוגיות
הש"ס ורמב"ם, אביו של הגאון המפורסם הרי"ש נתנזון
רבה של לבוב, בעל שו"ת "שואל ומשיב".
ר' דוב היילפרן היה חתנו של רבי מרדכי זאב אורנשטיין,
רבה של לבוב, אבי בעל "שועות יעקב", בן בתו של
הגאון רבי אריה ליב רבה של אמסטרדם, חתנו של הגאון
"חכם צבי".

"מתנגד"

מעניין לציין כי רבי אהרון מרכוס כותב בספר 'החסידות'
על מרן האדמו"ר רבי אברהם יעקב מסאדיגורה, שהרב
פנחס בורשטיין, שהיה ישיש בן 95 והיה מתנגד, נוכח
בעצמו לדעת כי רבי אברהם יעקב בקי בעל פה בשו"ת
הרשד"ם, של רבי שמואל די מודינה, שהיה ספר יקר
המציאות באותם שנים.

ואכן כפי שכותב רבי אהרון מרכוס רבי פנחס היה
"מתנגד" לשיטת החסידות אך כ"ז לא מנע בעדו לבוא
להספיד את הרה"ק רבי אברהם מסערעטין זצוק"ל,
כאשר נתבקש לכך ע"י חסידיו ומעריציו.

דרך אגב יוספר כי הרה"צ ר' שמואל שמעלקא רובין
(נטמן באהל מיוחד בעיר סירט, עליו כתבנו כבר בשדה גליון 166)
שהיה חתנו של הרה"ק רבי אלתר יחיאל מראדוביץ,
(מנ"כ בחיפה על יד האמורא אבדימי זמן חיפה, עליו כתבנו כבר
בשדה מדור 'מצבות מספרות' גליון 34), וכאשר עלה רבי אלתר
יחיאל לארה"ק ליווהו כל בני משפחתו עד לעיר הנמל
קאנסטאנציע משם היה אמור להפליג באונייה, בעת
שנפרד מחתנו רבי שמעלקא בפרידתו אמר לו חידוש
עצום קושיא ותירוץ בענין מסוים בירושלמי, וכשסיים
אמר לו שיכור חידוש זה כי "ברבות הימים תהיה לו
טובה מזה".
לימים התיישב הרה"צ רבי שמעלקא בסערעט אולם

חביב על ש"ב בעל "שואל ומשיב"

חיבה יתרה נודעת לו לרבי פנחס משאר בשרו הגאון
הגדול הגרי"ש נתנזון בעל ה"שואל ומשיב", ביניהם
עבר תדיר משא ומתן בדברי תורה והלכה בכתב ובעל
פה, כשהגאון בעל השו"מ מכנהו בתוארים נכבדים
ומופלגים. להלן מספר ציטוטים לדוגמא: "בערב חג
השבועות הגיעני מכתב מגד"ז הרב מו"ה פנחס ב"ש נ"י
הקשה...". "ביום א' הנוכה תרכ"ט היה אצלי ש"ב החריף
מו"ה פנחס ב"ש וסיפר לי כי נשאל...". "שמעתי מנכד
דודי הרב מו"ה פנחס ב"ש נ"י, שהפמ"ג טעה בזה".
וכן: "בוה מיושב קושיא חמורה, שהקשה ש"ב נ"ד הרב

הה"ג החריף מו"ה פנחס בורשטיין נ"י.

הוא נזכר בספריו של בעל "שואל ומשיב" עוד פעמים רבות. ולא עוד אלא כשקפצו עליו על בעל "שואל ומשיב", שואלים רבים ולא היתה באפשרותו להשיב על המון שאלותיהם- פירוטתיהם, והחליט בדעתו שלא לענות אלא על שאלות הנוגעות לדניא, הלכה למעשה, ולא על חידושי תורה, סתם - אולם בד בבד, דיה היתה מלה המלצה על השואל של רבי פנחס בורשטיין ומיד ביטל המשיב הגדול את החלטתו והשיב לשואל, כמו שכתב להרב ר' שמואל גאבל מעיר בערזאן: "אמנם לאשר ש"ב הרב הגדול החריף מו"ה פנחס בורשטיין נ"י דיבר טוב בעבורו, כי הוא כעת בלבבו, ואמר לי כי מעלתו מתמיד ומצא כדי מדתו ע"כ אמרתי להשיבו בקצרה..."

מוזכר גם

בספרי שו"ת

אחרים

רבי פנחס בורשטיין נזכר בשו"ת "יד מאיר", בשו"ת "אבן יקרה", בשו"ת "מחזה אברהם" וגם בשו"ת הד"ר מרבה של גינוזב. וכן פירסם גם מאמר בה"ירח".

כמו"כ הוסיף תשובה ארוכה אודות מקרה שהגאון מהרש"ם אסר אשה על בעלה ורבי פנחס כותב שבחיפזון כתב מהרש"ם לאסרה על בעלה והוא האריך להתירה.

כמו"כ היתה ידו נטויה אודות פלמוס כשרות המקוה בעיר סערעט והרעיש את כל גדולי הרבנים בדורו ואסר למלאותו מים.

הגדיל לעשות מחותנו הגאון הגדול בעל שו"ת "מחזה אברהם", רבה של בורדי - אשר על אף שדרכו היתה לקמץ בדברי שבח אך אל רבי פינחס הוא כותב ומכנהו בתואר המופלג הגאון הגדול המפורסם מוה"ר פינחס נ"י בורשטיין אבד"ק סערעט והגליל".

רבה של סערעט כ"ה שנים

בשנים תרל"ח-ח נתמנה כרבה של סערעט, בוקבינה. וזאת לאחר שמנע עצמו מלקחת עול משרת הרבנות כל עוד ששאר בשרו הגדול ר"ש נתנון היה בחיים, וסרב לכן בכל תוקף אולם לאחר פטירתו של ש"ב הגר"ש נתנון ובנוסף לכן נתהפך גלגל מזלו לאחר שהונו ירד לטמיון, ורק אז הסכים לשמש כרבנות. ואז נתקבל כאב"ד סערעט שבחבל בוקאווינא (את דרשת ההכתרה הדפיס תלמידו רבי יעקב זאט וואלף ברכר - שהיה אף הוא אב"ד סערעט - בסוף ספרו "חדות יעקב - קב חתן המרות - חמדה גנוה" דפס במרנהוטא בשנת תרע"ז). בסערעט ניהל רבי פנחס את עדתו ביד רמה ובפקחות רבה, היה מסור לעניני העיר ונודע כחריף ובקי ודושן מפורא בלשון לימודים. וכמו כן השתתף בכנס היסוד של "מחזיקי הדת" בלבוב. וגם אח"כ השתתף בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל שנערכה בשנת תרמ"ב בלבוב.

במשך כ"ה שנים שימש בכתר הרבנות דעיר סערעט עד

האהל על קברו של רבי פנחס משה בורשטיין עליו כתב בצוואתו שיטאם ולא יפתח רק אחרי מאה שנים מיום פטירתו

מצבת זוגתו הרבנית אסתר בתוככי האהל של רבי פנחס משה בורשטיין

נוסח מצבת הרבנית ברנשטיין באהל קבורת בעלה

הרבנית הצדקת הצנועה מרת אסתר בת הגביר היחס מו"ה דוד ששה[נה] אשת הרב הג' מו"ה פנחס בורשטיין האב"ד דפ"ק אהה נפלה גברת הנשים אילת השחר עטרת בעלה כגפן פוריה אם לבנים רחמניה גדול השבת את גדלו מי יוכל שיהי אף כי לחרות עלי לוח נפש יקרה עלתה למרום משם אורה יוריה ותלקח אסתר בית המלך מלכות שמים בשנת שבע למלכותו מאן מלכים רבנן ביום עשרים לירח תמוז שנת תרמ"ח ??

תחת כנפי שכניה תנוח עד קץ הימין יעורר קברך מתיידי יקומון הנצבה

[הגאון רבי פנחס משה בורשטיין נתמנה לרבה של סערעט בשנת תרמ"א, ולאחר שבע שנים למלכותו, נפטרה זוגתו הרבנית, וזה שמכות בוטח ומצבה "תלקח אסתר בית המלך בשנת שבע למלכותו"]

יום הסתלקותו מהאי עלמא.

שם אתה

מוצא

ענוותנותו

עם כל גדולתו ופרסומו היה רבי פנחס גיגל לרדת מרום מעלתו ולחזק ולעודד ילדי חמד לשקוד על דלתות התורה. והנה קיצור תשובתו על חידושי תורה ששלחו לו שני נערים בגיל "י"ד-ט"ו" שנה (אחד מהם הוא אביו של הרב משה לייטר):

"מכתבכם... כי שלחתם הנה (-לעיר סערעט) ואנכי נסעתי לביתי עיר בארזאן ושלחו מהבי דואר המכתב שמה ואנכי חזרתי שבעו זה ושלחו המכתב שני משם (-מברודין) לכאן. ומעתה כשני שבועות הלך המכתב עלי דרך ואנכי לא ראיתיו עד הנה. היום באתי לכאן ועוד הנני כאורח בבלון, כי עוד לא הוקם הכל על מכונו. ספיר וכלי הבית. אבל מיהרתי להשיבכם מפני הכבוד יען כי עוד בחורף העבר שלחתם אלי דבריכם דברי תורה ואנכי אז נסעתי הנה לראות ולהראות ונתעכבתי בדרך כשני שבועות ובשובי הביתה (מברודין) חפשתי בכל ספרי ולא מצאתי עוד דברים ולא השבת, ואם אחריש גם בלע הזאת מלהשיבכם תדמו בנפשכם כי השלכתי חלילה דבריכם אחרי גווי, וה' יודע כי אוהב אני שערי ציון, ילדים לומדי תורה, קול קול יעקב מכל משכנות הרועים, אשר ידמו בנפשם כי רועים המה ועוד לא הגיעו אף לרועי צאן. לכן עתה באתי כדרכי לבל לפסול בלינה להשיב לכם בקיצור כאומן בלא כלים רק אלכה ואלקטנה שיבולי דבריכם ואשיב על ראשון ראשון, אשר הקשיתם לשאול בדברי התוס'..."

תשובתו זו נכתבה בשנת תרל"ט, ואכן לפי חשבון קורות הימים היה זה בשנים תרל"ח-ט שאז היתה תקופת התמנותו כרבה של סערעט, והנה ממכתבו נובל להבין עד כמה היה טרוד ומקפד וזו הכוונה במלון "כאומו בלא כלים" - ובכל זאת

של שני ילדי חמד, הריפים ושנונים, הרחוקים מעירו העכשווית ולכתוב אליהם תשובה המשתרעת על ששה עמודים, כדי לעודדם ולחזקם בלימודם, ולא עוד, אלא שניחם אותם בהבטחתו: "והנה עתה באתי בקצרה, יען קרוב יום בואי ועדן אין ישיבתי נכונה בספרים כסדרן לכן רק מקצת דברים למען הכבוד השבתיכם ועתה לא יבוא עוד דבריכם אשוב לכם באורך". לא כמו אלה ה"רועים" ש"עוד לא הגיעו אף לרועי צאן", כלומר, שאינם מתעניינים בילדי חמד לחזקם ולעודדם בלימוד התורה ולא שמים לב לחינוך הנוער.

פה מפיך מרגליות

נוסף על תורתו הרבה ופקחותו העצומה ניחן גם בכשרון ברוך של גואם ודרשן בחסד עליון, והיתה לו סייעתא דשמיא רבה אשר תמיד נודמת בפיו הכתוב המתאים, דברי חז"ל הקולעים למטרה והמלה האמיתית המתיאמה לנושא דרשתו-גאומו ולשונו היתה לשון עשירה ספרותית ואצילית של תלמיד חכם מלומד, שהפליא את קלח שומעיו.

היה זה בשנת תרמ"ב, כאשר החליטו רבני גליציה וגדוליה לבחור ציר לפרלמנט האוסטרי, שישמש שלוחא דרחמנא ושלוחא של היהדות החרדית, ולא "הפולנים הנימולים" ידברו בשמם, ובחורו ברבי שמעון סופר רבה של קראקא, בנו של ה"חתם סופר" כמועמד וקם רבי שמעון לקבל עליו שליחות זו - נוצר צורך דחוף לרדת אל העם שבשדות לערוך ביניהם מסע

הסברה ותעמולה שיבאר ויבהיר לחרדים התמימים וליהודים הפשוטים מה הוא העניין שהיהדות זקוקה לשליח הגון שיהיה ראוי להתייצב לפני המלך ושריו ולדבר בשמם. לאחר בירורים ארוכים נתנו גדולי הדור את עיניהם בהגאון רבי פנחס בורשטיין, אשר כבר נתפרסם כפיקח עצום שניחן בלשון לימודם, ובקשוהו שיצא אל העם להבהיר לכולם גם לתמידי דרך, שאין להם עסק ב"פוליטיקה", אלא כי הגיעה השעה שרבה הגדול של קראקא ייצג את יהודי גליציה בפרלמנט האוסטרי. רבי פנחס ניסה להתחמק אלא שאז עמדו וגזרו על רבי פנחס לסגור את הגמרא לפי שעה ולבטל מלימודו שבועות אחדים, כדי לנהל את התעמולה לטובת בחירת רבה של קראקא, לעורר לבבות בני ישראל, להכשירם ליום קרב ולהציעים לקלפי, לבחור בו כציר ישראל לבית המחוקקים ולא ביריבו המפוזר "תועפות זהב" כדי לרכוש את לבבם בשוחד המעוור...

ורבי פנחס שלבו היה ער לכל המתווה ונוגע לטובת היהדות ולכבודה, הבין ש"ע"ת לעשות לה' הפרו תורתך", קיבל עליו תפקיד קשה זה שהטילו עליו חבריו, גדולי הרבנים מעריציו, והיה לראש המדברים וניצח על מקהלת התעמולה וישם את דבריו בפיהם להרעיש את לבבות היהודים שבגלילות הערים שניאטיץ-בוטשאטש-קלומיה ולשכנע אותם שהם מצווים ועומדים לבחור רק במועמד החרדים, רבי שמעון סופר, רבה של קראקא, שכבודם הגדול של אביו, הגאון בעל "חתם סופר" וכבודו של אבי אמו, הגאון רבי עקיבא אייגר ואחיו הגאון בעל "כתב סופר" חופף עליו ורבי שמעון מסור בכל נימי נפשו לעמו ולא לקויו והוא יאציל מהודו בפרלמנט אשר בווינה על עמו ובימינו ישכון ישראל לבטח. ורבי שמעון בהופעתו עשה רושם כביר על כל רואיו. הציבור היהודי נתלהב והטורח הרב לא היה בכדי, רבי שמעון יצא ממאבק הבחירות וזר הנצחון על ראשו.

זו היתה התעוררות עם חד פעמית, ללא פילוג וניגוד בשדרות החרדים. וחלק הארי של אותו נצחון נזקף היה על חשבונו של רבי פנחס בורשטיין, רבה של סערעט, שדברשותיו הגלהבות בעמדו על הדוכן בבתי כנסיות, בבתי מדרשות וב"קלויזים", הלהיב לבבות רבבות מישראל והדריכם לבחור בציר ישראל, לשם יחוד צור ישראל ולתפארת עם ישראל.

פקחותו

ר' פנחס לא רק שהצטיין בתורתו ובחכמתו, גזעו האצילי ומידותיו התרומיות, אלא היה גם ידוע ומפורסם בפקחותו. הרבנים מעריציו ומחבביו הפליגו לומר עליו, שעל אף התנגדותו לתנועת החסידות יש בו נקודות דומות וקוים שוים לתכונת הרב הצדיק ר"ג מרופשיץ, וכשם שהיה הצדיק מרופשיץ מפורסם בין הצדיקים בפקחותו, כן נודע ונתפרסם רבי פנחס בורשטיין כפיקח בין הרבנים. הרבנים מחבביו היו אומרים: עשרה קבין פיקחות ירדו לעולם הרבנים, תשעה ופורתא נטל רבי פנחס... רבי פנחס בדורו כרבי נפתלי ברויטל של הצדיקים המפורסמים.

אימרות כנף שלו עפו מעיר לעיר והיו לשיחתם המבדחת של תלמידי חכמים והתענגו על חריפותו-עסיסן-טעמיין. אילמלי נמצא אז איש תבונה לאסוף ולקבץ כל אותן אמרות חכימות, שלשונו של רבי פנחס פלטה בחודמונות שונות, לקובץ אחד - והיה לספר רב מכר וגם היה נכס בגנוי אוצר הספרות לטובי טעם לענג גם את הקוראים איסטניסי רוח של הדורות שלאחריו, וחבל.

לעת מצוא

רבי פנחס משה רבה של סערעט נלב"ע זקן ושבע ימים ביום כ"א חשוון תרס"ז ובהלווייתו רבת המשתתפים הספידו רבני העיירות ראדוביץ ומיהלני. ונמטן בביה"ח בעיר סערעט.

צאצאיו אחריו

מאשתו הראשונה מרת חנה נולדו לו שתי בנות: רבקה, שנפטרה בצעירותה, ודינה, שנשאה לר' בנימין פרנקל מקולמאי. מאשתו השנייה, מרת אסתר בת הגביר הנודע מו"ה דוד שטערנהעל מעיר קולומיא. נולדו לו עשרה ילדים, חנמה - שנשאה לר' שמאי פאפארש מבראדי, חנה - שנשאה לזלמן האלפערן מבראדי, לאה - שנשאה להרב אהרן קעננער מליסקא, בנו יעקב, בתו טויבע - נשאה להרב אליעזר וועשלער, רב בקראמיו במדינת מעהרען, רייזל - נשאה לר' יוסף ווייסעסלברג מקוטשערעמע, הרב יוסף שלמה רב באנגאייש האדיש במדינת מעהרען ור' דוד בורשטיין בוויין, בת יענטה ובנו חיים, אשתו השלישית היתה מרת לאה בת הה"ק משולם האב"ד מסטאניסלאב ולה לא היו ילדים.